(1 pav.) Be kaimiškos keramikos, rasta įvairios paskirties plonasienės glazūruotos keramikos. Tai keptuvės, lėkštės, dubenų, puodelių fragmentai bei nedidelės puodynės, kurių peteliai ir šonai puošti horizontalių linijų ir bangelių ornamentu, su ąselėmis ar be jų. Išsiskiria didelė, plačiaangė neglazūruota puodynė, kurios paviršius ornamentuotas dviem eilėmis šukutėmis padarytų bangelių. Iš 77 rastų koklių fragmentų tik 4 priklausė dubeniniams, likę – plokštinių ir karnizinių koklių fragmentai, kurių dalis dengta žalia glazūra, kiti neglazūruoti. Koklių puošyboje vyrauja augalinis ornamentas – dažniausiai rugiagėlės, rečiau – tulpės žiedas ir įvairiai išdėstytų lapelių raštas (2 pav.).

Šurfe 1 atidengti pamatai nėra susiję su buvusiomis Šiaulių dvaro arklidėmis. XVII a. datuojami radiniai rodo, jog tuo laikotarpiu čia turėjo stovėti gyvenamosios paskirties statinys, kuriam sunykus XIX a. pradžioje buvo pastatytos arklidės.

Šurfe 7 po velėna, 15 cm gylyje atidengtas iš neskaldytų akmenų sudėtas grindinys. Akmenys 20x15 cm, 10x15 cm, 28x18 cm dydžio. Grindinys datuojamas XIX a. pabaiga. Suprojektuotos komunikacijos nesiekia atidengto grindinio, todėl nuspręsta jo neardyti. Kultūrinio sluoksnio datavimui iki įžemio ištirtas tik 70x50 cm dydžio plotas šurfo ŠV kampe, kur rasta kaimiškos ir glazūruotos keramikos šukių, datuojamų XIX a. I puse.

Kituose šurfuose fiksuoti XVIII a. pabaigos – XIX a. kultūriniai sluoksniai (šurfai 4, 6) bei XX a. II pusėje permaišyti sluoksniai su pavieniais XIX a. pabaigos radiniais (šurfai 2, 3, 5).

Žvalgomųjų tyrimų metu Šiaulių dvaro sodyboje iš viso surinkti 634 radiniai (monetos, kaimiškos ir glazūruotos keramikos šukės, plokštinių koklių fragmentai, statybinės detalės, kaltinės vinys, gyvūnų kaulai), kurie datuojami XVII a. viduriu – XIX a. pabaiga. Jie saugomi ŠAM.

The Šiauliai Manor complex

In 2014, a field evaluation (seven 1–4.5 m^2 test pits (a total of 15.5 m^2) was conducted near the former manor's stables (Dvaro St. 83) that is being reconstructed on the grounds of the Šiauliai Manor complex (city of Šiauliai). An unworked fieldstone foundation fragment was unearthed in test pit 1 and a storage pit recorded. 547 finds were collected in the test pit: John II Casimir shillings, sherds of rural and glazed pottery (Fig. 1), fragments of panel stove tiles (Fig. 2), window glass shards, iron artefacts, and animal bones that date to the first half of the 17th – late 19th century. Late 19th-century stone paving was unearthed under the turf in test pit 7. Late 18th–19th-century cultural layers and mixed layers from the second half of the 20th century with isolated late 19th-century finds were recorded in the other test pits.

Alfreda Petrulienė,
Dovilas Petrulis

Paliūniškio dvaro tyrimai

Paliūniškio dvaras įkurtas Lėvens upės kairiajame krante, ties ta vieta, kur upė daro vingį į P pusę, jos viršutinėje terasoje. Abipus upės, aplink dvarą įsikūrusi Paliūniškio gyvenvietė. Dvaro istorija susijusi su karališkuoju Vabalninko dvaru. Upytės teismo aktuose minima, kad 1595 m. birželio 20 d. teismas priteisė grąžinti Krinčino savininkei kunigaikštienei visą šeimą jos valstiečių, pabėgusių iš Paliūniškio į Vabalninko dvarą. XVIII a. pabaigoje Paliūniš-

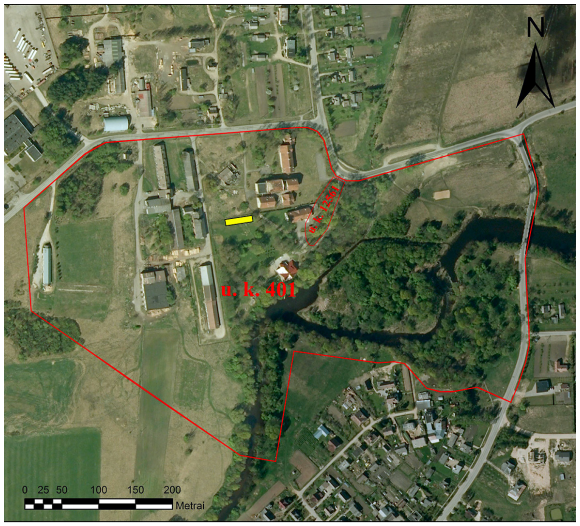

– 1 – 2

1 pav. 2014 m. žvalgomųjų ir detaliųjų archeologinių tyrimų vieta Paliūniškio dvaro teritorijoje: 1 – 2014 m. tyrimų vieta; 2 – dvaro sodybos ribos. D. Petrulio brėž.

Fig. 1. The 2014 survey and excavation site on the grounds of Paliūniškis Manor: 1 – site investigated in 2014; 2 – the boundaries of the manor complex.

kio dvarą valdė F. Mošinskis, kuris buvo trečias pagal turtingumą žemvaldys Upytės paviete. 1817 m. Vabalninko dvaras atiteko Severinui, vėliau 1830 m. dvarą perėmė L. Potockiai, nuo tada dvaras tapo privatus. Paliūniškio dvare buvo spirito varykla, nuo 1859 m. – alaus daryk-la. Apie 1860 m. Paliūniškio dvare gyveno 17 gyventojų. XIX a. pabaigoje dvarą valdė Valerijonas Kerbedis, kuris jį paveldėjo 1869 m. Tuomet dvarui priklausė 345 dešimtinės tinkamos ir 52 dešimtinės netinkamos žemės bei 705 dešimtinės miško. XX a. pradžioje dvaras atiteko Malinskiams. Nacionalizuojant dvarą 1940 m. jame buvo 107,05 ha žemės. Paliūniškio dvaro parkas pradėtas veisti 1910–1912 m. Jame buvo sodinami įvairių rūšių medžiai, dalis kurių auga iki šiol. Dabar išlikę dvaro komplekso pastatai statyti XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Tvarto

2 pav. Šurfe 2 atidengtas akmeninis pamatas iš ŠR. D. Petrulio nuotr.

Fig. 2. The stone foundation unearthed in test pit 2, as seen from the NE.

sienoje yra įrašai: „1882“ ir „1891“. Iki šiol dvaro ansamblį sudaro 5 statiniai: oranžerija, kluonas, tvartas, ūkinis pastatas bei svirnas. Į dvaro kompleksą patenka ir I Pasaulinio karo vokiečių karių kapai (UK 12561).

Paliūniškio dvaro sodybos (UK 401) teritorijoje (Panevėžio r., Karsakiškio sen., Vabalninko g. 1) 2014 m. balandžio–gegužės mėnesiais neužstatytoje sklypo teritorijos ŠV dalyje buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji ir detalieji tyrimai. Ankščiau archeologiniai tyrimai dvaro teritorijoje nebuvo vykdyti. Jų metu projektuojamoje naujai užstatomoje teritorijoje, kurios bendras plotas 334 m^2, buvo ištirti keturi 1,5x1,5 m ir vienas 2,5x2,5 m dydžio šurfai – iš viso 15,25 m^2 dydžio plotas (1 pav.).

Šurfuose 1, 3–5 archeologiškai vertingo kultūrinios sluoksnio neaptikta, atkastas tik neintensyvus XIX a. kultūrinio sluoksnio horizontas. Šurfe 2 fiksuoti akmeniniai buvusio pastato pamatai, orientuoti V–R kryptimis (2 pav.). Išplatinus šurfą nuo 2,25 m^2 iki 6,25 m^2, išryškėjo akmeninio pamato fragmentas. Pamatas atkastas 15–20 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Jis orientuotas V–R kryptimis, 90 cm pločio. Pamatą sudaro stambūs lauko akmenys, surišti kalkių su žvyru skiediniu, tarpai apdėti smulkesniais akmenimis. Didžiausi pamato akmenys – 34x33x30, 31x30x27, 52x50x45 cm. Greta pamato, šurfe fiksuotas grindinio fragmentas (buvęs prieangis). Šurfuose įžemis pasiektas 0,65–1,1 m gylyje.

Aptikus pamatų fragmentą buvo atlikti detalieji tyrimai. Sklypo Š dalyje ištirta 96 m^2 ploto ***perkasa***. *Pamatai* atidengti palaipsniui, akmenis nuvalant, išryškinant perkasos pjūvius. Po šiuo sluoksniu per visą perkasos plotą išryškėjo viršutinė pamato dalis. Tyrimų metu pamatas atidengtas 20 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, kaip ir šurfe 2, o pamatų R dalis – 25–30 cm gylyje. Pamatas orientuotas V–R kryptimis, 0,8–1,15 m pločio, sudarytas iš įvairaus dydžio lauko akmenų, kurie sukloti į vientisą eilę. Stambūs lauko akmenys surišti kalkių su žvyru skiediniu, tarpai apdėti smulkesniais akmenimis (3, 4 pav.). Fiksuoti didžiausi pamato akmenys – 50x35x30, 31x30x27, 52x50x45 cm. Pastato fasadinės P dalies atidengtų pamatų ilgis – 32 m. Fiksuotas pamato pamatų PR kampas ir atidengta 2 m atkarpa pamatų dalies R gale, orientuota P–Š kryptimi. Tyrimų metu nustatyta, kad atidengti pamatai priklausė dvaro gyvena-

3 pav. Perkasos 1 vaizdas iš R. D. Petrulio nuotr.

Fig. 3. Trench 1 as seen from the E.

4 pav. Atidengtų pamatų ir prieangio vieta iš P. D. Petrulio nuotr.

Fig. 4. The unearthed foundation and entryway site, as seen from the S.

majam mediniam pastatui. Pamatuose fiksuotas prieangis, vienas iš pagrindinių įėjimų, buvusių durų vieta. 10 cm gylyje perkastose žemėse rastas spalvoto metalo lydinio durų užrakto apkalo fragmentas. Šalia pamato pastebėta stiklo duženų. Langų stiklo duženų gausa fiksuota pamatų P pakraštyje 25–30 cm gylyje. Dalis jų paskleista ir visame perkasos P pakraštyje 20–40 cm gylyje. Pastato viduje aptiktos pamatų pertvaros. Fiksuotos ir stulpinių medinių 45 cm skersmens atramų vietos. Jų vietose padarytos išpjovos, žemės iškastos iki įžemio. Vertikalios atramos buvo įkastos į gruntą per 30 cm giliau, nei paklotas namo pamato padas. Atramų duobučių vietose pastebėta medžio puvėsių. Šalia pamatų išorinėje pastato pusėje rasta žaibolaidžio įžeminimo vieta. Greta pamato aptiktas grindinio fragmentas (buvęs prieangis). 24–30 cm gylyje pamatų Š pusėje atkastas iki 15 cm storio molio sluoksnis – aslos fragmentas, po juo rasta Š–P kryptimi gulinti iki 1 m ilgio sutrešusio tašo (rąsto) liekana. Medinių lentų trūnėsių pastebėta tarp namo griuvenų jau 8–15 cm gylyje povelėniniame grunto sluoksnyje. Stambesni medienos fragmentai – buvusio namo sienos detalės, grindų medinių sikų detalės, sienų apdailos detalių – tinko su dažų liekanomis rastos 24–35 cm gylyje. Šalia pamatų akmenų 20–25 cm gylyje atidengti medinių grindų fragmentai. Šios grindų lentos klotos išilgai pamatų, R–V kryptimi. Perkasos P dalyje 10–30 cm gylyje rasta raudonų plytų ir jų duženų. Pamato P pjūvyje matyti, kad pamatas įgilintas iki 50–55 cm gylio, akmenys sudėti ant žvyro ir smėlio pagrindo. Nuo 55 cm gylio prasidėjo molio su smėliu sluoksnis. Įžemis perkasoje pasiektas 68–95 cm gylyje.

35–55 cm gylyje palei perkasos Š sienelę atsidengė rūdos ir medžio anglių mišinio gargažių duobės vieta (jos pakraštys), su šioje vie-

5 pav. Radiniai: 1 – 1816 m. 5 grašiai; 2 – saga; 3 – durų spynos apkaustas; 4, 5 – indeliai; 6–10 – keramikos šukės; 11 – šlakas; 12 – koklio fragmentas; 13 – gargažė; 14 – keramikos šukė. D. Petrulio nuotr.

Fig. 5. Finds: 1 – a 1816 5 groat coin; 2 – a button; 3 – a door lock escutcheon; 4, 5 – small vessels; 6–10 – a potsherd; 11 – slag; 12 – a stove tile fragment; 13 – a cinder; 14 – a potsherd.

toje buvusios rūdnelės veiklos fragmentais. Surinkta per 10 kg iš dalies redukuotos rūdos ir medžio anglių sukepusio mišinio, rudos spalvos su lengvo šlako priemaiša gabalų. Fiksuotas buvusios rudnelės horizontas perkasos Š sienoje apima laikotarpį iki XVIII a. pabaigos, iki išmūrijant atkastus dvaro pastato pamatus.

Atkasant dvaro pastato pamatus rasta per 50 vienetų neglazūruotos ir glazūruotos buitinės keramikos šukių nuo puodynių, ąsočių, dubenėlių, tarp jų keliolika fajansinių bei porcelianinių indų šukių. Surinkta per 30 vienetų neglazūruotų smulkių krosnių koklių šukių, kurios datuotos XIX a. pabaiga – XX a. Rasta namų apyvokos daiktų ir kitų daiktų detalių. Perkasos kultūriniame sluoksnyje aptikta vyrių, apkalų, buitinių geležinių įrankių, technikos detalių, varinis durų spynos apkaustas, kaltinių vinių, 4 tipų degtų molinių plytų ir jų fragmentų, varinė saga, šovinys, šovinio tūtelė, pasagos dalis, gyvulių kaulų. 9 cm gylyje rasta moneta – 1816 m. 5 lenkiški sidabriniai grašiai, 25 cm gylyje – 1950 m. TSRS 2 kapeikos. Judintame paviršiniame sluoksnyje rasta gyvulių kaulų (5 pav.).

The investigation of Paliūniškis Manor

In 2014, a field survey and excavation were conducted on the grounds of Paliūniškis Manor complex (Panevėžys District). Five test pits (a total of 15.25 m^2) and a 96 m^2 trench (Fig. 1) were excavated in the undeveloped NW part

of the plot. A former building's 85 cm wide, 35 cm high stone foundation with a W–E orientation, was recorded in test pit 2 (Fig. 2). In trench 1 this foundation was further unearthed (Figs. 3, 4). Judging from the unearthed cultural layers and finds, the building could have been in use from the late 18th century to the 1950s–1960s. The building was a wooden manor house, a roughly 34 m long residence with a W–E orientation. At a depth of 35–55 cm along the trench's N wall, a cinder pit site with a mixture of ore and charcoal was unearthed. A total of 195 catalogued and 91 uncatalogued finds were collected during the investigation (Fig. 5).

Evelina Simanavičiūtė

Sendvarių dvarvietė

2014 m. rugsėjo mėnesį, prieš pradedant naujo magistralinio dujotiekio Klaipėda–Kuršėnai (Klaipėdos, Plungės, Telšių, Šiaulių ir Rietavo r.) statybos darbus, buvo atlikti žvalgomieji tyrimai Sendvarių kaime (Rietavo sav.), buvusios dvarvietės teritorijoje. 2013 m. G. Zabiela čia atliko žvalgomuosius tyrimus. Žvalgant dujotiekio trasos vietą (žiemkenčius), Minijos dešiniojo kranto aukštutinėje terasoje žemės paviršiuje rasta smulkios XVII–XVIII a. (?) žiestos keramikos.

2014 m. žvalgomųjų tyrimų metu iš viso ištirtos 6 perkasos. Jų bendras plotas 72 m^2. Tyrimų metu tirtų plotų paviršiuje (velėnoje ir 20 cm nuo paviršiaus) aptikta pavienių XVII–XIX a. datuojamų žiestų buitinės keramikos šukių lygiu paviršiumi ir viena lipdyta (?) su gausiomis vidutinio stambumo grūsto granito priemaišomis šukė bei du XIX–XX a. datuojami čerpių fragmentai. Visose tirtose perkasose po velėnos sluoksniu fiksuotas pilkas smėlis – armuo. Po šiuo sluoksniu plotuose 1, 4, 6 pasiektas įžemis – balkšvas, gelsvas smėlis, balkšvas priemolis. O plotuose 2 (bevardžio upelio R

1 pav. Tyrimų plote 5 atsidengusi spėjama laužavietės vieta iš V. E. Simanavičiūtės nuotr.

Fig. 1. The suspected fire site unearthed in excavated area 5, as seen from the W.

